

Załączny, Jolanta

Stan sanitarny powiatu płockiego w latach trzydziestych XX w.

Notatki Płockie 28/3-116, 15-16

1983

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Stan sanitarny powiatu plockiego w latach trzydziestych XX w.

W okresie międzywojennym zagadnienia ochrony zdrowia w skali miasta i powiatu znalazły się w sferze zainteresowań miejscowych władz administracyjnych (Zarząd Miejski i Starostwo Powiatowe) i samorządowych (Powiatowy Związek Komunalny) oraz towarzystw i organizacji społecznych.

Sprawy zdrowia i opieki społecznej, podobnie jak obecnie, odgrywały niebagatelną rolę w życiu ówczesnego społeczeństwa regionu plockiego. Z uwagi na znaczenie problemu warto zwrócić na niego uwagę szerszego grona czytelników.

Powiat plocki liczył wówczas 1438,7 km² powierzchni, liczba ludności ulegała nieznacznym zmianom, np. w r. 1935 wynosiła 133 720, a w 1937 — 135 484 osoby¹. Cały powiat podzielono na 5 rejonów sanitarnych (Płock, Wyszogród, Drobin, Bielsk i Bodzanów), na czele których ustanowiono dozorców. Oprócz tego w gminach działały komisje sanitarne kontrolujące teren pod względem zdrowotności i przestrzegania przepisów sanitarnych.

Zwierzchnikiem całej akcji sanitarnej w skali powiatu był lekarz powiatowy, łączący niejednokrotnie funkcję urzędnika Starostwa i Powiatowego Związku Komunalnego², a na obszarze miasta — lekarz miejski.

Płock miał stosunkowo dobrze rozwiniętą służbę zdrowia. W mieście działały 4 szpitale obejmujące swym zasięgiem także powiat plocki. Były to: szpital św. Trójcy, zakaźny, żydowski i szpital dla prostytutek. Ogółem dysponowały one 185 łózkami. Szpital św. Trójcy, podobnie jak szpital żydowski był instytucją fundacyjną pod Zarządem Rady Fundacji z biskupem J.A. Nowowiejskim na czele. Posiadał 7 oddziałów: chirurgiczny, wewnętrzny, położniczy, oczny, zakaźny, gruźliczy i psychiatryczny o łącznym potencjale 124 łóżek. Lekarzem naczelnym i ordynatorem oddziału wewnętrznego był dr Waław Piasecki.

Szpital zakaźny utrzymywany przez Powiatowy Związek Komunalny dysponował 20 łózkami; kierowany był przez dr Waławę Jaworskiego.

Szpital żydowski im. Izaaka Fogla miał charakter fundacyjny, ordynatorem był dr Feinberg (oddziały analogiczne jak szpital św. Trójcy).

Miasto utrzymywało szpital dla prostytutek z 12 łózkami, placówką kierował dr Józef Brendel.

Obok szpitali działała sieć lecznictwa otwartego, a więc przychodnie i Ubezpieczalnia

Spółeczna. W latach trzydziestych funkcjonowało w Płocku kilka przychodni: przeciwkcholowa kierowana przez dra Mikulskiego, przeciwgruźlicza działająca przy Towarzystwie Przeciwgruźliczym prowadzona przez dra Waławę Piaseckiego, dwie przychodnie przeciwjagliczne na utrzymaniu miasta i samorządu (kierownikami byli dr Ludwik Ossowski i dr Aleksander Maciesza) oraz przychodnia przeciwweneryczna z dr Brendlem na czele. Oprócz ww. działała przychodnia przeciwjagliczna w Starożrebach subwencionowana przez Powiatowy Związek Komunalny, a kierowana przez dra Karpińskiego (od 1936 przez dra Piotrowskiego)³.

Równoległe do szpitali i przychodni działała w Płocku Ubezpieczalnia Spółeczna. Obejmowała ona swym zasięgiem 4 powiaty: plocki, gostyński, płoński i sierpecki, prowadząc ośrodki lecznicze w Bieżuniu, Płońsku, Borowiczkach, Nowym Mieście, Bodzanowie, Małej Wsi, Sierpcu, Gostyninie, Żurominie, Raciążu, Bielsku, Wyszogrodzie, Starożrebach, Drobinie, Gąbinie i Sannikach oraz pięć w Płocku. Liczba ubezpieczonych w czterech powiatach w 1935 r. wynosiła 11 330 osób⁴.

W ramach Ubezpieczalni zorganizowano Radę Lekarską, której skład w r. 1938 przedstawiał się następująco: dr Adam Beczkowicz, Władysław Frankowski, Roman Gosiewski, Zygmunt Lipka, Witold Majde, Jakub Winogron, Wincenty Fiećko, Antoni Szurzec. Lekarzem naczelnym był Witold Kirszenstejn⁵.

Ubezpieczalnia Spółeczna posiadała własną aptekę kierowaną przez Nikodema Paszkiewicza oraz Zakład Fizyko-Terapeutyczny. Pacjenci Ubezpieczalni korzystali z Zakładów Ubezpieczeń Społecznych w Iwoniczu, Ludwikowie koło Poznania i Bystrej na Śląsku. W r. 1935 w Ubezpieczalni pracowało 19 lekarzy ogólnych, 2 felczerów, 2 lekarzy specjalistów i 9 dentystów⁶, a w 1938 — 19 lekarzy, 2 felczerów, 4 specjalistów, 11 dentystów i 5 higienistek⁷.

Obok Ubezpieczalni od r. 1923 działała Powiatowa Kasa Chorych, w której pracowali lekarze: Bronisław Mazowiecki, Waław Piasecki, Adam Beczkowicz, Waław Jaworski i Jan Kunig oraz 3 pielęgniarki (Maria Woźniakowska, Lidia Baburin, Wanda Żochowska)⁸.

Warto w tym miejscu zwrócić uwagę na liczebność pracowników służby zdrowia. Struk-

tura tej grupy zawodowej przedstawiała się następująco:⁹.

	1935	1937
lekarze	35	37
dentyści	24	27
felczerzy	9	9
położne	54	60
technicy dent.	1	1
pielęgniarki świeckie	3	4
pielęgniarki zakonne	7	7
kontrolerzy san.	6	6
masażysty	2	2

Lekarze regionu płockiego byli zrzeszeni w dwóch organizacjach działających przy szpitalu św. Trójcy:

- 1) Związek Lekarzy Państwa Polskiego, Obwód Płocki, któremu przewodniczył dr Wł. Kosmaciński;
- 2) Koło Lekarskie Płockie, w skład jego zarządu wchodził prezes dr Aleksander Maciesza, wiceprezes dr Bronisław Mazowiecki, sekretarz dr Ludwik Ossowski, skarbnik dr Józef Bresler i bibliotekarz dr Stanisław Netzer¹⁰.

W skład sieci służby zdrowia wchodziły też placówki o charakterze pomocniczym, a więc apteki, których w powiecie było 5 (Bielsk, Bodzanów, Drobin, Wyszogród) i 5 w Płocku, drogerie czyli detaliczne składy materiałów aptecznych¹¹ oraz prywatne pracownie bakteriologiczne, które dokonywały badań żywności i przedmiotów codziennego użytku (w Płocku istniało 5 takich pracowni).

Działalność służby lekarskiej rozciągała się też na sieć szkół. Ogólny nadzór nad higieną szkolną sprawował lekarz powiatowy dr Czesław Wojciechowski, na 105 szkół (18 963 uczniów) zatrudniano 7 lekarzy szkolnych i 2 higienistki¹².

Sprawdzaniem stanu sanitarnego powiatu zajmowała się policja sanitarna. Kontrolowała ona lokale użyteczności publicznej, sklepy, za-

kłady wytwórcze, hotele, kąpieliska, dworce kolejowe, więzienia, a także studnie i sanitariaty.

Lekarze zajmowali się też pracą specyficzną, do takiej należała opieka nad matką i dzieckiem. Jednostką nadrzędną była Stacja Opieki nad Matką i Dzieckiem kierowana przez zarząd w składzie: przewodnicząca Izabela Ligowska, ks. Stanisław Figieliski, dr Bronisław Mazowiecki, Jan Malewski, Leon Przybylski, Jan Wojciechowski. Pod opieką zarządu znajdowała się też Stacja Mleczna i ambulatorium dla matek z dziećmi¹³. Obok tego prowadzona była też akcja żydowska pod nazwą „Kropla Mleka”.

Istotnym problemem była walka z alkoholizmem. Prowadziła ją wspomniana przychodnia przeciwalkoholowa przy współdziałaniu Oddziału Płockiego Polskiego Towarzystwa Higienicznego.

Na koniec warto jeszcze wspomnieć o działających w Płocku organizacjach społecznych, które miały na celu troskę o podniesienie kultury sanitarnej w społeczeństwie. Na plan pierwszy wysunęło się Płockie Towarzystwo Przeciwgruźlicze działające przy szpitalu św. Trójcy. Zarząd Towarzystwa stanowili: Jan Malewski, dr Żenczykowski i dr Ludwik Ossowski; nadzorowali oni też przychodnię przeciwgruźliczą.

Płocki Komitet Opieki nad Inwalidami Wojennymi zajmował się udzielaniem pomocy dzieciom i sierotom inwalidów. Pracą Komitetu kierował zarząd, na czele którego stała Marcelina Rościszewska.

Ponadto w latach trzydziestych staraniem dra Wł. Frankowskiego restytuowano Towarzystwo Higieniczne oraz reorganizowano Płocki Oddział Czerwonego Krzyża.

Jak widać z powyższego szkicu płocka służba zdrowia ma bogate i piękne tradycje. W okresie międzywojennym miasto posiadało szeroko rozwiniętą sieć placówek służby zdrowia, dysponowało też ofiarną i zaangażowaną kadrą medyczną. Lekarze, obok pracy zawodowej uczestniczyli w działalności społecznej różnorodnych stowarzyszeń i organizacji, a także niejednokrotnie prowadzili szeroko zakrojone prace badawcze, których przykładem może być dorobek dra Aleksandra Macieszy. Temat ten wykracza jednak poza ramy niniejszego ujęcia a niewątpliwie zasługuje na obszerne opracowanie.

PRZYPISY

¹ Wojewódzkie Archiwum Państwowe w Płocku (dalej cyt. WAP Płock), Starostwo Powiatowe w Płocku (1918—1939), sygn. 61.

² Lekarzem Powiatowym w Płocku w latach trzydziestych był dr Czesław Wojciechowski, *ibidem*.

³ *Ibidem*.

⁴ *Ibidem*.

⁵ T. Garlej, *Spoleczne oblicze płockiej medycyny na przestrzeni stuleci*, «Notatki Płockie», Nr 1/75, s. 32.

⁶ WAP Płock, Starostwo Powiatowe w Płocku (1918—1939), sygn. 61.

⁷ T. Garlej, *op. cit.*, s. 33.

⁸ *Ibidem*.

⁹ WAP Płock, Starostwo Powiatowe w Płocku (1918—1939), sygn. 61.

¹⁰ *Informator Płocki na r. 1929*, s. 5.

¹¹ W r. 1935 w Płocku było 6 takich składów, w Wyszogrodzie 1; w 1937 w Płocku 7.

¹² WAP Płock, Starostwo Powiatowe w Płocku (1918—1939), sygn. 61.

¹³ *Informator Płocki na r. 1929*, s. 6.